

ŻYCIE WEWNĘTRZNE CZŁOWIEKA – w sensie szerokim, wszystkie procesy intrapsychiczne (poznawcze, emocjonalne, motywacyjne, moralne i religijne); w sensie ścisłym, przeżycia związane ze sferą duchową.

Człowiek w swej istocie jawi się jako pewnego rodzaju *compositum* – jedność dwóch porządków – materii i ducha. To, kim jest człowiek i to, co czyni nie da się ująć w sposób czysto i wyłącznie biologiczny bądź duchowy. Człowiek zawsze „jest” i „działa” jako jedność osobowa. Duchowość przenika do każdego aktu biopsychicznego, ale również życie biopsychiczne przenika do duchowości człowieka. Na przestrzeni wieków można dostrzec znaczną różnorodność w postrzeganiu i ujmowaniu zewnętrznych, jak i wewnętrznych przejawów życia człowieka. Uwidacznia się w tym wieloaspektowość prawdy o nim, a jednocześnie przyczynia się to do nieustannej próby zgłębienia i ukazania bogactwa jego przeżyć i doświadczeń. Zdecydowanie jednak łatwiej jest rozumieć człowiekowi świat wokół siebie niż samego siebie. Dzieje się tak ponieważ o wiele mniejszą uwagę w analizie „fenomenu człowieka” zwraca się na sferę jego życia wewnętrznego. Sposób rozumienia i postrzegania możliwości i ograniczeń człowieka niewątpliwie wpływa na to, jak ujmowane jest życie wewnętrzne człowieka.

Ważną sprawą jest kwestia wyjaśnienia właściwego pojmowania pojęcia „życie wewnętrzne człowieka”. W XX w., w miejsce rozpowszechnionego pojęcia „życie wewnętrzne”, wprowadzono ka-

tegorię „życia duchowego” – o którym mówimy wówczas, gdy życie ludzkie rozwija się w świadomym związku z rzeczywistością duchową. „W odniesieniu do chrześcijanina centrum życia duchowego jest Bóg, który się objawił w Jezusie Chrystusie i nieustannie działa mocą Ducha Świętego” [Szkodoń 2003: 21]. Rozróżnienie to wprowadzono, zdaniem niektórych, ponieważ dla wielu współczesnych ludzi pojęcie „życie wewnętrzne” utraciło swój jednoznaczny (duchowy) charakter i współcześnie bywa kojarzone z procesami biologicznymi znamionującymi życie człowieka. Pojęcie „życie wewnętrzne” w przekonaniu wielu obejmuje przeżycia psychiczne (uczucia, pragnienia, namiętności, pożądania), jaki i sferę intelektualną (myśli, idee, koncepcje) oraz wolitywną (decyzje, postanowienia). Przedmiotem życia wewnętrznego może być świat, piękna przyroda, drugi człowiek. Poeci i artyści mają głębokie życie wewnętrzne, niezależnie od ich stosunku do wiary. Określenie „życie wewnętrzne” można utożsamiać na przykład z „wyobraźnią” [Szkodoń 2003: 21]. Na właściwe zrozumienie pojęcia „życie wewnętrzne” naprowadza nas również W. Granat [1975: 195], gdy pisze, że „życie wewnętrzne może oznaczać bogaty i różnorodny świat ludzkich myśli, pragnień, doznań, instynktów i wartościowań moralnych”. W tym kontekście można dostrzec, że nawet osoby, które nie mają żadnego „otwarcia się” na rzeczywistość transcendentną, mogą mieć bogate życie „wewnętrzne” w formie wyobrażeń, uczuć i myśli oraz innych wartości czy-

sto humanistycznych. „Rozpatrując życie wewnętrzne w relacji do życia duchowego, pojmujemy je zatem jako całość kształt twórczych możliwości człowieka, jakie niekoniecznie wiążą się z życiem religijnym” [Misiurek 2002: 891]. Dlatego, mając na myśli ściśle odniesienie człowieka do rzeczywistości nadprzyrodzonej (Boga), współcześnie stosowniej posługiwać się pojęciami: „życie duchowe” i „człowiek duchowy”, gdyż te określenia naprowadzają nas na ich właściwy sens teologiczny, ukazując, że z życiem duchowym mamy do czynienia wówczas, gdy człowiek swoje życie wewnętrzne kształtuje w świadomym związku z uświęcającym działaniem Ducha Świętego.

Ujmując holistycznie pojęcie „życia wewnętrznego” w jego pierwotnym znaczeniu, należy podkreślić, że w jego skład wchodzi elementy odnoszące się do naturalnego funkcjonowania człowieka w świecie, jak i te, które wyznaczają jego stosunek do świata nadprzyrodzonego. W tym przypadku, mówiąc o „życiu wewnętrznym”, będziemy mieli na myśli pełną gamę przeżyć i doznań rodzących się w człowieku na podłożu cielesno-zmysłowym oraz całe bogactwo jego życia religijno-moralnego (duchowego), w tym także motywy, oraz cele składające się w powszechnym rozumieniu na całość życia ludzkiego. Nakłada to na człowieka obowiązek troski o permanentny rozwój swojego życia wewnętrznego, którego fundamentów należy szukać w okresie dzieciństwa i młodości. Dynamizm życia wewnętrznego, pozwala zaakcentować szczegól-

nie potrzebę integralnego rozwoju osobowego człowieka tak, by sprzyjał on w poszukiwaniu, odnajdywaniu i zrozumieniu głównie przez ludzi młodych sensu i celu życia. Stwarza to jednostce możliwość odnalezienia się w otaczającym ją świecie, a jednocześnie określa ją wobec licznych współzależności ujawniających się w ludzkim życiu (między tym, co lokalne, a tym, co globalne; rzeczywistością, a światem wirtualnym; nowością, a wiecznością) [Nanni 2009: 73]. Dotyczy to takiej formacji i ukierunkowania życia wewnętrznego człowieka, które ostatecznie pozwoliłyby człowiekowi odkryć, „w jaki sposób w jednostkowi osobowego mikrokosmosu skupiają się liczne aspekty ludzkiego makrokosmosu” [Nanni 2009: 73].

W zróżnicowanym i bogatym procesie rozwoju życia wewnętrznego człowieka już od najmłodszych lat niezbędna jest obecność i pomoc innych osób (rodziców, wychowawców, nauczycieli), którzy z pełną odpowiedzialnością podejmą się trudu jego wspierania. Nadto, rozwój życia wewnętrznego zakłada dobrze przemyślaną strategię działania oraz świadomą aksjologię rzeczywistości ludzkiej, która uwzględni całościowy rozwój młodego człowieka i przystosowanie go do życia w sposób pełny i odpowiedzialny. Wychowawcy muszą dążyć do zharmonizowania swoich działań, starając się w sposób odpowiedzialny, przekazać młodemu człowiekowi model życia godny jego wartości. Dlatego działania wychowawcze, które stymulują wzrost życia wewnętrznego winny uwzględnić również troskę

o wykształcenie i przygotowanie życiowe, rozumienie świata i zdolność współpracy z innymi, umiejętność wykorzystania czasu, a także ukierunkowanie życia na osiągnięcie szczęścia wiecznego [Kunowski 2004: 23]. Człowiek „bogaty wewnętrznie” podatny jest na wielostronny rozwój i odnalezienie się w swoim człowieczeństwie, a jednocześnie staje się również odpowiedzialny w działaniu.

Zdolność do odpowiedzialnego funkcjonowania w świecie społecznym, to istotny czynnik dojrzałości wewnętrznej człowieka i wyraz jego autonomii moralnej. W tym aspekcie życie wewnętrzne umożliwia człowiekowi kształtowanie się elementarnych cech jego charakteru, stanowi również nieodzowny element w kształtowaniu przyjaznych stosunków międzyludzkich, a zarazem ważny czynnik wdrażający młodego człowieka do procesu samokierowania własnym rozwojem. Stanowi wskaźnik, który określa poziom i jakość etycznego ustosunkowania się człowieka do samego siebie, innych osób i otaczającego go świata. Wysoki rozwój życia wewnętrznego pomaga człowiekowi w odkrywaniu prawdy o sobie (stawania się sobą), wielu określa to jako osobowe urzeczywistnienie siebie bądź spełnienie siebie jako osoby. Rozwój życia wewnętrznego pomaga człowiekowi w kształtowaniu właściwej tożsamości osobowej, zdolnej do uporządkowania, pogodzenia

własnego wewnętrznego zróżnicowania z wieloma „głosami” pochodzącymi z zewnątrz i odbijającymi się echem we wnętrzu osoby [Nanni 2009: 74].

Człowiek w swej osobowej niepowtarzalności posiada niezbywalne prawo do kształtowania swego życia wewnętrznego na obranej drodze. Samo jednak doskonalenie się wewnętrzne musi stać się dziełem i owocem osobistego wysiłku człowieka, zaś rola i odpowiedzialność innych w tym procesie rozwoju wewnętrznego wyznacza zasada pomocniczości. Rodzice, wychowawcy i nauczyciele mają zawsze prawo i obowiązek wspomagania rozwoju życia wewnętrznego młodego człowieka, przyczyniając się tym samym do jego dojrzałości wewnętrznej. Świadoma i odpowiedzialna formacja życia wewnętrznego jest procesem długotrwałym (całozyciowym), rozpoczyna się w momencie urodzenia i trwa do naturalnej śmierci.

Granat W., 1975, *Życie wewnętrzne powołaniem każdego chrześcijanina*, „Ateneum Kapłańskie”, nr 85, s. 195; Misiurek J., 2002, *Życie wewnętrzne* [w:] Chmielewski M. (red.), *Leksykon duchowości katolickiej*, Lublin-Kraków; Nanni C., 2009, *Personalistyczny wymiar filozofii wychowania* [w:] Szudra A., Uzar K. (red.), *Personalistyczny wymiar filozofii wychowania*, Lublin; Szkodoń J., 2003, *Odpowiedzi na 101 pytań o duchowość w życiu codziennym*, Kraków; Kunowski S., 2004, *Podstawy współczesnej pedagogiki*, Warszawa.

Andrzej ŁUCZYŃSKI